

17 жніўня 1992 года было ў Мінску яўленне прасвяшчэння Дзевы Мары. Паглядзе-ла яна на горад наш, падняла ўгору рукі для благаславення, угледзелася ў нашы твары... ды і вырашыла застацца тут. Мабыць, пашкадавала нас, шматпакутных, Чарнобылем, засухай і бясконцым узняццем цэнаў змардаваных. Не дарма ў народзе гавораць: хто каго любіць, той таго і чубіць. Любіць Бог Беларусь, ой, як любіць. Таму, мабыць, і святую заступніцу паслаў да нас. А што тут дзіўнага! Калі некалі Хрыстос прыямліўся ў Гародні, чаму б зараз Маці Боская не завітаць у Мінск! А хто не верыць, прызджайце да нас, ідзіце ў Кафедра-ральны сабор і схіліцеся перад прыгажосцю Дзевы Мары, што ззяе золатам і ня-бесным блакітам на фасадзе храма. З гэтай нагоды адбылося ўрачыствае наба-жэнства, а Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філа-

рэт, патрыяршы экзарх усё Беларусі асвя-ціў Ікону-мазаіку, якую выканала група ма-стакоў-эксграфістаў пад кіраўніцтвам Яўгена Ключарова.

А мне ўсё думаецца: можа святая суча-шальніца ўвогуле ніколі наш горад не пакі-дала! Бо менавіта яна адлюстравана на ста-ражытным гербе Мінска. А зараз проста вырашыла зноў нам паказацца напярэдадні 1000-годдзя хрышчэння Белаў Русі. Як бы там ні было, барані нас, Маці Боская!

Вераніка ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: урачысты малебен; мітрапа-літ Мінскі і Слуцкі, патрыяршы экзарх усё Беларусі ФІЛАРЭТ асвячае ікону.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

ПРА ГУМАНІТАРНУЮ ПАДРЫХОТКУ Ў ТЭХНІЧНЫХ ВУ

ЦІ ПАТРЭБНА ІНЖЫНЕРУ ВЕДААННЕ ГІСТОРЫІ?

Шмат змяненняў у свеце. Але ж нязменна адно: студэнт і яго імкненне да ведаў і адукацыі.

Кажды студэнт ад сесіі да сесіі жывуць весела. Аднак як бы там ні жартавалі з таго, як здаюць экзамены студэнты, да навукі яны не абыякавыя. Асабліва зараз, калі прэстыж яе паступова павышаецца.

Праўда, сёння студэнт часта бывае не задаволены менавіта якасцю ведаў. Нядаўнія выпускнікі добра памятаюць, што галовы іх забівалі на першых курсах гісторыяй КПСС, навуковым камунізмам, пасобку палітэканоміяй сацыялізму і капіталізму. Назаўжды запомню, як тры гады назад у БДУ нам тлумачылі словы Леніна пра «загниваючый капіталізм». Сцвярджалася, што Ленін меў на ўвазе не крах капіталістычнага грамадства, а яго відавочнае. Так на занятках прыстасоўвалі старыя прынцыпы да новай сітуацыі ў грамад-

стве. Парушалася ўсякая логіка. Рабілася гэта вельмі наіўна і непераканаўча.

Тысячы маладых людзей атрымлівалі дыплом, не пазнаўшы ні філасофіі, акрамя марксісцка-ленінскай, ні гісторыі, акрамя КПСС і школьнага курса. Як вядома, на тэхнічных факультэтах не праходзілі іншых гуманітарных прадметаў. Так і «ішлі ў людзі» без сапраўдных ведаў пра жыццё і свет.

Калі гаварыць пра нацыянальную свядомасць і чалавечую годнасць, то дарэчы меркаваць, што гэтымі якасцямі павінны ў поўнай меры валодаць якраз прадстаўнікі інтэлігенцыі. Добра, калі гэтыя якасці ўспрыняты чалавекам з малаком маці. А калі не, то не магла выхаваць іх ні наша сярэдняя, ні вышэйшая школа.

Хацелася б, каб навучальныя ўстановы былі здольныя рыхтаваць сапраўды інтэлігент-

ных людзей з пэўнымі ведамі як у тэхнічнай, так і ў гуманітарнай галінах.

Сёння ўжо няма ў кожнай ВУ кафедраў навуковага камунізму і гісторыі КПСС. Створаны іншыя. Кафедра беларусказнаўства — у Брэсцкім, кафедра беларускай культуры — у Мінскім педінстытутах. У радыётэхнічным заснавана кафедра гуманітарных дысцыплін. Там вывучаюць гісторыю культуры Беларусі, праблемы айчынай і сусветнай гісторыі.

Аднак праблема выкладання грамадска-палітычных дысцыплін існуе. У канцы верасня павінна адбыцца калегія Міністэрства адукацыі якраз па гэтай праблеме. Пра саму падзею трохі пазней. А пакуль пра тое, як абмяркоўваецца пытанне гуманітарных дысцыплін у грамадстве.

ПРА КАШЧЭЯ БЕССМЯРОТНАГА

Такі вобраз выкарыстаў у

сваім артыкуле Сяргей Дзянісаў, першы прарэктар Мінскага медінстытута. Кашчэй Бессмяротны ў яго — гэта старыя выкладчыкі, што не жадаюць добраахвотна пакінуць кафедру. У артыкуле паважана прарэктара не выклікае доверу можа толькі казачны персанаж. 2—3 галовы адначасова замест адной ссечанай вырасталі ў Змея Гарыныча. Гэта, канешне, дэталі. Пад галоўкамі тут маюцца на ўвазе вучэбныя прадметы, што з'яўляюцца замест былых пракамуністычных. Сяргей Дзянісаў падкрэслівае ў сваім артыкуле, што сутнасць іх не змянілася, нягледзячы на тое, што яны маюць новыя назвы — гісторыя айчыны, сусветная культура, палітычная гісторыя. Калі выкладчыкі старыя — прадметы тыя ж, сталінска-брэжнёўскага накірунку. Такая галоўная думка аўтара. Больш

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ДА НАШЫХ СЯБРОЎ І ПРЫХІЛЬНІКАЎ

Рэдакцыя «Голасу Радзімы» шчыра ўдзячная сваім чытачам, хто застаўся верным газеце, нягледзячы ні на якія фінансавыя праблемы ды іншыя цяжкасці, што спадарожнічалі нам у 1992 годзе.

Спадзяёмся, што яны не адмовяцца ад «Голасу Радзімы» і на 1993 год, а можа асабістым прыкладам яшчэ і прыбавяць нам чытачоў у 1993 годзе, не зважаючы на тое, што кошту падпіскі на газету павялічыўся ў некалькі разоў.

Падпісаная кампанія пачалася з 10 жніўня.

Індэкс «Голасу Радзімы» — 63854.

У ЛЮСТЭРКУ СТАТЫСТЫКІ

ЗАРПЛАТА І ЦЭНЫ

Як паведаміў Дзяржкамстат Рэспублікі Беларусь, сярэднемесячная заробатная плата рабочых і служачых у першым паўгоддзі 1992 года склала 2 590 рублёў і ўзрасла ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года ў 7,4 раза. У чэрвені яна дасягнула 4 319 рублёў і павялічылася за паўгоддзе ў 4 разы. Рознічныя цэны на тавары і паслугі за гэты перыяд узраслі ў 5,5 раза.

Сярэднемесячная заробатная плата рабочых і служачых Расіі ў першым паўгоддзі бягучага года склала 3 021 рубель, у тым ліку ў чэрвені — 5 067 рублёў, Казахстана — 2 063 рублі і 3 599 рублёў, Латвіі — 2 835 і 4 675, у Літве заробатная плата рабочых і служачых у чэрвені склала 5 768 рублёў.

ПРЫВІД ЛЯ НАШЫХ ДЗВЯРЭЙ

ЧАГО ВАРТЫ ДЫПЛОМ

Яшчэ год-два назад кожны выпускнік любой навучальнай установы разам з дыпломам аб заканчэнні яе атрымліваў скіраванне на працу. Сёння ж, па даных Гарадскога цэнтра занятасці, у Мінску складалася катастрафічнае становішча з працаўладкаваннем маладых спецыялістаў. Каля трэці іх не атрымалі гарантыі ўладкавання на работу. А па асобных вышэйшых навучальных установах, тэхнікумах і ПТВ карціна яшчэ больш цяжкая. Беларуская акадэмія мастацтваў: самастойна шукаюць месца ўсе 100 працэнтаў выпускнікоў, інстытут культуры — 79, Дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт — 42. А на спецыяльнасці бухгалтарскі ўлік у гандлі 70 працэнтаў. Беларуская політэхнічная акадэмія — 36, у тым ліку на прыкладной матэматыцы — 96 працэнтаў. Падобнае становішча і ў сярэдніх навучальных установах. Не размеркавана больш палавіны выпускнікоў электратэхнікума сувязі. Застаўся без спраў і кожны трэці выпускнік ПТВ.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

«ДЫПЛАМАТЫЧНАЯ» ВЁСКА

У Міністэрстве замежных спраў Беларусі адбылася прэзентацыя праекта дыпламатычнай вёскі, якая будзе складацца з комплексу пасольскіх будынкаў з утульнымі дварыкамі, садамі, басейнамі, аўтастаянкамі і шматлікімі памяшканнямі абслугоўвання.

Мінск — прыгожы горад, але ён не мае ўмоў для размяшчэння тут замежных прадстаўніцтваў. Для гэтага патрэбны асаблікі са зручнымі пад'язнымі шляхамі... Такія будынкі ў Мінску можна па пальцах пералічыць. А пакуль большасць з 15 пасольстваў, якія ўжо працуюць у Беларусі, знаходзяцца ў гасцініцах, што дастаўляе мноства нязручнасцей для дыпламатаў. Вось чаму інстытуту «Беларусьпраект» было прапанавана распрацаваць спецыяльны архітэктурны ансамбль, які быў бы зручным дыпламатычнаму корпусу і адпавядаў палажэнню аб знаходжанні замежных місій на тэрыторыі Беларусі.

Пасольскую вёску мяркуецца размясціць у кацы праспекта імя П. Машэрава. Будаўніцтва яе будзе весціся як за сродкі дзяржаў, якія хочуць мець у Мінску свае прадстаўніцтвы, так і за кошт рэспубліканскага бюджэту. Потым гатовыя будынкі будуць здавацца ў арэнду або прадавацца жадаючым.

УЦЕЧКА МАЗГОУ

ХУТЧЭЙ НА ЗАХАД

Беларусь у 1990 годзе пакінула на кожны 100 тысяч жыхароў 332 чалавекі, што значна перавышае паказчыкі па іншых рэгіёнах былога Саюза. Сярод гарадоў першыноство трывала захапіў Мінск — 626 чалавек на 100 тысяч жыхароў.

ШЛЮБ І СЯМ'Я

У Гомелі пачаў працу абласны медыка-генетычны цэнтр «Шлюб і сям'я». Падобныя цэнтры працуюць ужо ў Мінску і Магілёве. Маладыя сем'і, дзе чакаюць дзіця, могуць атрымаць тут кансультацыі медыкаў, поўную інфармацыю аб стане здароўя будучага дзіцяці, каб дакладна ведаць, ці няма паталогіі ў развіцці плода. Калі ж абследаванне жанчыны на ранняй стадыі цяжарнасці пацвярджае паталогію, прапаноўваецца перарывіць цяжарнасць. Аперацыйнае ўмяшанне будзе праводзіцца тут жа, у цэнтры, вопытнымі ўрачамі, якія прайшлі стажыроўку ў Галандыі і Швецыі. У цэнтры можна атрымаць кансультацыі маладажонам па праблемах сям'і і шлюбу, трапіць на прыём да ўрача — акушэра-генетыка і педыятра-генетыка, лячыць бясплоднасць. **НА ЗДЫМКУ:** абследаванне будучай маці вядзе ўрач Галіна СІТНІК.

ЗАРАБЛЯЮЦЬ НА МАРОЖАНАЕ

Гэтыя брэсцкія дзеці (на здымку) зарабляюць сабе на марожанае самі. Кожную пятніцу з'яўляюцца яны ў рэдакцыі новай гарадской газеты «Вечерний Брест», каб, узяўшы стос свежых экзэмпляраў, разнесці іх па гораду. «Вячорка» раскупляецца ў лічаныя гадзіны. Такая форма супрацоўніцтва аказалася выгаднай і рэдакцыі, і юным распаўсюджвальнікам газеты. Папулярнасць, а з ёю і тыраж «Вечернего Бреста» рэзка ўзраслі, а школьнікі за сваю працу з кожнага прададзенага экзэмпляра атрымліваюць 45 капеек.

Сацыялагі адзначаюць, што эміграцыйныя настроі па выніках некаторых апытанняў сярод вучоных у 10 разоў вышэйшыя, чым сярод іншых слаёў насельніцтва. Паводле даных сацыялагічнай службы «Грамадская думка», на сёння колькасць жадаючых пакінуць Беларусь складае 22 працэнты яе жыхароў.

Асноўнымі прычынамі, па якіх вучоныя жадаюць пакінуць рэспубліку, з'яўляюцца дрэннае фінансаванне работ, агульная палітычная і эканамічная нестабільнасць, непрыстэжынасць працы вучонага. Апытанне, праведзенае Інстытутам сацыялогіі ў сістэме акадэмічных інстытутаў, паказала, што супрацоўнікаў, якія жадаюць сёння застацца працаваць у рэспубліцы, сярод матэматыкаў — 60, сярод фізікаў — 50, сярод спецыялістаў па інфарматыцы — 40 працэнтаў.

З агульнай колькасці апытаных супрацоўнікаў Акадэміі навук 51 працэнт выказаў гатоўнасць неадкладна паехаць працаваць па кантракту на Захад.

«Нельга не заўважыць, што армію не вытускаюць з палітычных ціскаў. У большай ступені гэта прыкметна ў сродках масавай інфармацыі. Адносіны да арміі становяцца барометрам вымярэння пазіцыі нават для грамадскіх арганізацый. Нам бы не хацелася быць у эпіцэнтры палітычных сварак. Занадта гэта складана і ненармальна для арміі, якая павінна служыць народу і дзяржаве. Таму мы, ваенныя, чакаем канструктыўнай зацікаўленай дапамогі ад прадстаўнікоў чацвёртай улады. Яе, на жаль, пакуль мала ў друку, у тэле, радыёперадачах. У армейскае асяроддзе, якое заўсёды было глыбока інтэрнацыянальным, робяцца спробы ўжараніць вірус надуманага нацыяналізму. Некаторымі функцыянерамі псеўдапатрыятычных рухаў ставіцца агульнае, зняважлівае кліймо на афіцэраў, генералаў небеларускай нацыянальнасці, іх абвінавачваюць нібыта ў патэнцыяльнай мяшчырасці ў служэнні народу Беларусі. Гэта, па меншай меры, некарэктна і адстае ад сённяшніх нашых нялёгкіх рэальнасцей, якім, як паветра, патрабуецца стабільнасць і здаровы розум».

П. КАЗЛОУСКИ,
міністр абароны РБ.

АД СЭРЦА ДА СЭРЦА

ЗНОЎ МІХАІЛ МЕЛЬНІК

250 каробак вітамінаў, кошт якіх складае 700 тысяч нямецкіх марак, нядаўна прывёз у Мінск з Германіі Міхаіл Мельнік. Гэта імя нашага земляка родам з-пад Мінска ўжо шырока вядомае ў Беларусі. Ён адным з першых адгукнуўся на заклік Беларускага таварыства «Радзіма» дапамагчы ратаваць свой народ ад чарнобыльскай бяды.

Груз гуманітарнай дапамогі, пра які мы згадалі, ужо адзінаццаты па ліку, што прывозіць на Радзіму Міхаіл Мельнік. Вітаміны чакаюць у паліклініках і санаторыях, дзе праходзяць курс лячэння дзеці, якія найбольш церпяць ад чарнобыльскага выбуху.

А Міхаіл Мельнік абяцае збіраць дабрачынныя ахвяраванні і, прынамсі, раз на два месяцы прывозіць нашым людзям вітаміны, лекі, медыцынскае абсталяванне.

САЦЫЯЛЬНЫ РАЗРЭЗ

БЕДНАСЦЬ

На Міншчыне за рысай беднасці жыве 80 тысяч чалавек, прычым гэтая лічба пастаянна павялічваецца. Сярод іх 32 тысячы пенсіянераў, 12 тысяч адзіночкі старых, 4 300 сем'яў, якія даглядаюць інвалідаў першай групы, 4 700 адзіночкі маці і 6,6 тысячы мнагадзетных сем'яў. Ва ўсіх пералічаных катэгорыях даход на аднаго члена сям'і меншы за мінімальную зарплату.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

● Званне «Ганаровы грамадзянін» у сталіцы носяць усяго 14 мінчан. Яно прысвоена прохразовому алімпійскаму чэмпіёну Аляксандру Мядзведзю, акадэміку Ігнацію Антонаву, людзям, якія вызначыліся пры вызваленні Мінска ад нямецкіх акупантаў.

Сярод ганаровых мінчан ніколі не было партыйных і савецкіх дзеячаў.

● Зноў падаражалі міжнародныя тэлефонныя размовы. З 15 жніўня ўведзены новыя тарыфы. Цяпер адна хвіліна тэлефоннай сувязі Беларусі са Злучанымі Штатамі Амерыкі каштуе ўжо 96 рублёў, а з суседняй Польшчай ці Германіяй — 48 рублёў.

● У Міністэрстве абароны Рэспублікі Беларусь ляжыць 11 тысяч рапартаў афіцэраў-беларусаў, якія служаць у краінах Садружнасці і хацелі б вярнуцца на радзіму. Але толькі 8 працэнтаў з іх маюць тут жыллё. З 40 тысяч афіцэраў, што праходзяць службу за межамі Беларусі, 80—90 працэнтаў — спецыялісты войск супрацьпаветранай абароны і палітработнікі.

● У нашым «звярынцы» (так у народзе называюць беларускія грошы) чакаецца прыплод. Да ваўкоў, зайцоў, вавёрак ды іншай фауны, выпушчаныя на свет 25 мая г. г. (дзень увядзення ў абарачэнне беларускага рубля), хутка далучацца бабры, ласі і зубры. Гэта значыць — грашовыя знакі вартасцю 3,25 і 100 рублёў Нацыянальнага банка рэспублікі.

● Год назад консул Балгарыі ў Мінску Пётр Куцараў наведваў праваслаўную царкву, што была закладзена ў Пагост-Загародскім на Піншчыне ў гонар славянскіх асветнікаў Кірылы і Мяфодзія. Ён прапанаваў надаць імя вялікіх славян адной са школ. І вось праз год Савет Міністраў рэспублікі прыняў пастанову: сярэдняя школа ў Пагост-Загародскім будзе насіць імя Кірылы і Мяфодзія.

● Студэнты галандскіх каледжаў пройдуць стажыроўку ў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. На працягу васьмі тыдняў яны будуць весці гутаркі-дыялогі з нашымі вучонымі па праблемах жывёлагадоўлі, механізацыі і эканомікі сельскай гаспадаркі, знаёміцца з вучэбнай гаспадаркай і доследнымі палямі акадэміі.

ЦІ ПАТРЭБНА ІНЖЫНЕРУ ВЕДАЊНЕ ГІСТОРЫІ?

(Заканчэньне.
Пачатак на 1-й стар.)

таго, ён сцвярджае, што грамадска-палітычныя курсы часта замінаюць навучанню па асноўнай графесі. Здаўляе наша спрадвечная абмежаванасць, проціпастаўленне паняццяў рознага ўзроўню. Медык (як і тэхналаг, педагог) у ідэале павінен дасканала валодаць прафесійнымі ведамі. Але гэта не азначае, што яму не патрэбны веды па гісторыі, сацыялогіі, мастацтву. Гаворыць Сяргей Дзянісаў, што быццам у Еўропе ў медыцын-тутах не вучаюць гуманітарныя дысцыпліны. Аднак ёсць іншыя звесткі: 20 працэнтаў вучэбнай нагрукі ў навучальных установах ФРГ адводзіцца на гэтыя прадметы. Яшчэ ў пачатковай, потым асноўнай і рэальнай школах маладыя людзі вучаюць рэлігію, гістарычныя навукі, эканоміку, псіхалогію, мовы. Канешне, няма сэнсу вучыць тыя ж дысцыпліны яшчэ раз у інстытуце.

У нашых жа медыцынскіх ВНУ аб'ём выкладання грамадскіх дысцыплін скарачаны ў 2 разы.

І гэта ўжо не здаўляе, калі Сяргей Дзянісаў заявіў у сваім артыкуле, што праблема грамадскіх навук — адна з тых, што «не стаяць выедзеннага яйца».

ГНАНАЯ ПАЛІТЫЧНАЯ ГІСТОРЫЯ

Здаецца, так не лічаць у політэхнічнай акадэміі. Ва ўсіх разе ўвагу да сябе кафедры заслужылі. Яшчэ ў 1989 годзе кафедра гісторыі КПСС была перайменавана ў кафедру палітычнай гісторыі. Зараз жа яна стала называцца «ай-чыннай і сусветнай культуры». Сапраўды, было не зразумела, якое дачыненне мае вивучэнне культуры да палітычнай гісторыі. А гэтак дачыненне, хаця б па напрамку, быць павінна, калі ўжо ўзнікла адна кафедра замест другой. Храналагічна гэта было звязана са жніўеньскім пучкам. Менавіта тады пачалі даваць новыя і вяртаць старыя імёны гарадам і вуліцам. У акадэміі пачаліся сумненні: ці адпавядае курс палітычнай гісторыі часу і ці не

з'яўляецца ён гісторыяй КПСС з новай назвай? Станоўча адказаўшы на гэтакія пытанні, кафедру перафарміравалі. Палітычную гісторыю ў БПА больш не выкладаюць. Я не ведаю, як там чыталі лекцыі. Магу толькі сказаць, што я бачыла рэфераты, якія рыхтавалі студэнты. Іх паказаў мне дэкан кафедры Уладзімір Ермалаеў. Яны тычыліся калектывізацыі (за і супраць), Беларускай Народнай Рэспублікі, сталінскіх рэпрэсій. Курс быў прысвечаны палітычным партыям, групам, пльням, працам 30-х гадоў. Дарэчы, магу дадаць, што менавіта палітычную гісторыю скончылі вивучаць у летнім семестры студэнты 3-га курса факультэта журналістыкі БДУ. Канешне, не было падручнікаў. Аднак былі лекцыі выкладчыка. Мелі яны накіроўваючы характар і давалі агульныя звесткі. Студэнты рыхтаваліся па дакументах, часопісах, па асобных артыкулах у кнігах. Курс ахапіў матэрыял ад дзекабрыцкіх арганізацый да сучасных палітычных партый Беларусі. І, ведаецца, калі выкладчык не душыць асабісты погляд студэнта, дае яму права думаць, адбываецца цікавы працэс вучобы нават для людзей, далёкіх ад палітыкі. Веды гэтыя могуць дапамагчы яму лепш арыентавацца і ў сённяшняй складанай сітуацыі. І яшчэ, мне здаецца, сур'ёзнае вивучэнне палітычнай гісторыі выходзіць непрыняцце насілля ў любым выглядзе. Гісторыя нашай краіны дэманструе, чым заканчваецца рэвалюцыя, войны, дыктатура. Каб наш сумны вопыт не паўтарыўся, гісторыю неабходна ведаць. Не хочацца, каб у БДУ ліквідавалі гэты курс, як зрабілі ў Політэхнічнай акадэміі.

Сёння на створанай кафедры гісторыі ай-чыннай і сусветнай культуры ў БПА вивучаюць гісторыю Беларусі і гісторыю культуры. Вось, аднак, што заўважыў Уладзімір Ермалаеў:

— Вивучэнне гісторыі і культуры Беларусі абмежавана перыядам да 1917 года. Сістэматычны курс гісторыі і культуры зняты з вучэбнага плана.

— Колькі ж гаўдзін дададзена пад гэтыя курсы?

— Па плане — у першым семестры 34 гаўдзіны на гісторыю

Беларусі, у другім 56 гаўдзін на сусветную і ай-чынную культуру.

— Небагата. А скажыце, калі ласка, хто будзе выкладаць на кафедры гісторыю культуры?

— Да нас прыйшлі некалькі новых лектараў з кафедры філасофіі — спецыялісты па этыцы, эстэтыцы. Было б лагічна, каб яны чыталі курс па гісторыі культуры. Аднак гэта пытанне яшчэ не вырашана. Канешне, гісторыкі не згадзяцца на саматужніцтва — выкладаць філасофскую дысцыпліну. Яны не спецыялісты ў гэтай галіне.

— Ці лічыце вы магчымым сёння, калі няма пэўнай гістарычнай канцэпцыі, падручнікаў, выкладаць гісторыю Беларусі сіламі былой кафедры гісторыі КПСС?

— Я такое магу сабе ўявіць і бачу, што выкладчыкі ў большасці сваёй здольныя на гэта. Усе яны — гісторыкі, па-першае. Пры навуковым падыходзе да працы пры іх узроўні падрыхтоўкі курс гісторыі Беларусі можа адбыцца. Падручнікаў сапраўды няма. Але ёсць надрукаваныя работы Ігнатаўскага, Ермаловіча. На іх мы і нацэляваем студэнтаў. Што ж да канцэпцыі, то навуцы патрэбна шматканцэптуальнасць, на мой погляд. Усе мы — сведкі крызісу гістарычнай навукі, да якога прывёў нас адзіны пануючы погляд на падзеі гісторыі. Усе мы — яго ахвяры.

ПРА КАШТОўНАСЦЬ СУМНЕННЯ

Уладзімір Ермалаеў доўга яшчэ гаварыў пра свае праблемы гісторыка і выкладчыка гуманітарнай дысцыпліны ў тэхнічнай ВНУ.

У яго і ў Сяргея Дзянісава процілеглыя погляды. І ў аднаго, і ў другога ёсць свае прыхільнікі.

Мне ж успомніліся словы А. Салжаніцына аб тым, што скептыцызм — першапачатак здольнасці мысліць і розуму наогул. Ці не аднесціся са скепсісам да пазіцыі аднаго і другога паважаных выкладчыкаў? Ці не засумнявацца ў тым, што кожны стары выкладчык — Кашэй Бессмяротны або Змей Гарыныч? Я не ўпэўнена, што гэта полчышка казачных

герояў нічога не заўважае навокал, акрамя сваёй кафедры, за якую будзе трымацца, пакуль не загадаюць вызваліць месца. Калі стварацца ўмовы, пры якіх пад новай назвай нельга будзе чытаць стары курс, не застануцца на кафедры тыя, каму там не месца.

І, канешне, можа не зусім мае рацыю Уладзімір Ермалаеў, так упэўнены ў магчымасцях сваёй калегі. Гэта пазіцыя канкрэтных людзей. Які ж падыход да праблем гуманітарных дысцыплін на дзяржаўным узроўні? Цяпер, здаецца, самы час успомніць пра калегію Міністэрства адукацыі. Пра яе мы гаварылі з намеснікам міністра адукацыі Васілём Стражэвым. Ён падкрэсліў, што адзін з галоўных напрамкаў адукацыйнага працэсу — яго гуманітарызаванасць. Такая палітыка дзяржавы. Міністэрства не падзяляе пазіцыі некаторых ВНУ, якія пад прыкрыццём дэідэалагізацыі і дэпалітызацыі адмаўляюцца ад паліталогіі, сацыялогіі, скарачаюць курс філасофіі, гісторыі, эканамічнай тэорыі.

В. Стражаў паказаў мне матэрыялы, што падрыхтаваны ў міністэрстве да калегіі. Сярод іх «Даведка аб стане гуманітарнай падрыхтоўкі навуцэнцаў у ЗША, Заходняй Еўропе, Расіі». Ёсць ужо праект рашэння аб стане гуманітарнай падрыхтоўкі ў ВНУ і мерах па яе ўдасканаленню. Распрацавана цэлая праграма. У верасні будзе пра што падумаць на кафедрах у ВНУ. На маё пытанне аб кадрах выкладчыкаў намеснік міністра адказаў:

— Мабыць, гэта адна з самых складаных праблем. Можна зразумець, з аднаго боку, інстытут, які не хоча, каб яго студэнтаў вучылі нікому непатрэбным дысцыплінам. І наадварот да старых выкладчыкаў зразумелы: цяжка ім змяніцца за кароткі час. Але ж, з другога боку, выкладчыкі — людзі розныя. Таму і патрэбны прадуманы падыход да гэтага пытання. Канешне, прыйдзецца шмат перавучацца. Дарэчы, у рэспубліцы створаны Нацыянальны інстытут гуманітарных ведаў (на месцы інстытута ўдасканалення выкладчыкаў гуманітарных дысцыплін). У неда-

лёкай будучыні кожны выкладчык павінен будзе прайсці перападрыхтоўку. І яна дасць магчымасць выкладаць на якасна новым узроўні.

Новаўвядзёнае Міністэрства адукацыі здаецца мне вельмі патрэбным. Выкладаць гісторыю можна толькі адпавядаючы часу, валодваючы фактурай сучаснасці, дасягненнямі ў навуцы. А адпавядае гісторык гэтым патрабаванням ці не, павінна вызначыць кампетэнтная камісія. Яна можа атэставаць выкладчыка. Яна ж можа вынесці прыговор і навуцы — адпавядае ці не яна часу.

І яшчэ пра адно сумненне. Ці маем мы права адзеньваць падзеі мінулага з пазіцыяй сённяшняга дня? Сёння вельмі проста папракаць кожнага выкладчыка ў выкладанні некалі пракамуністычных курсаў у ВНУ. Калі гэта стане нормай, можна прыйсці да вываду, што «чыстыя» ў нас толькі немаўляты.

Усе ўдзельнічалі тады ў няпраўдзе. Яна была асновай дзяржавы. Што было, то было. Не трэба варожасці адзін да аднаго. Калі пачнём суд, хто ў сябе на кухні, хто на кафедры, не хопіць месца на лаўцы падсудных, бо нават суддзі могуць там апынуцца.

Што ж датычыцца гуманітарных дысцыплін у тэхнічных ВНУ, то хачу тое-сёе нагадаць. У недалёкім XIX стагоддзі адзін з сямёў прафэсараў доктара набываў адукацыю ў інжынернай вучылішчы. Вывучаў ён там мовы, філасофію, літаратуру, гісторыю і, канешне, спецпрадметы. Пазней ён стаў пісьменнікам. Увесь свет ведае Фёдара Дастаеўскага.

Нармальныя людзі ў любой краіне ведаюць сваю гісторыю. Гэта натуральна для спецыялістаў і гуманітарных, і тэхнічных навук. Чаму ж беларускім студэнтам не вивучаць гісторыю Беларусі? Ім яна патрэбна, як і палітычная гісторыя. Цяжка гаварыць пра дзяржаўную незалежнасць, дзе ў сістэме асветы адсутнічае гуманітарная адукацыя, гістарычная асабліва. Яна з'яўляецца адным са сродкаў выхавання інтэлігента і патрыёта. Не можа вайсковец абараняць, а земляроб працаваць на зямлі, пра якую нічога не ведае.

Алена СПАСЮК.

З ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

А ці не пачаць нам сваю кнігу рэкордаў Гінеса? Хай была б беларускім дадаткам той, замежнай. Справа ў тым, што хутка не хопіць у ёй старонак, каб заносіць усе найвыдатнейшыя рэкорды, дзівацтвы ды проста ідыятызм, якія плодзіць наша сённяшняе жыццё.

Адна з такіх з'яў, якую так і свярбіць зарэгістраваць у кнізе Гінеса, — гэта разменная манета, што знаходзіцца сёння ў абарачэнні ў Беларусі. Каб было больш наглядна, пачнём з прозы жыцця. Вам трэба пайсці ў магазін і нешта купіць, да прыкладу, хлеба і малака. Цешачыся, што вы адразу знайшлі і тое, і другое, становіцеся ў чаргу да касы, каб разлічыцца. Дачакаліся, з вас належыць некалькі рублёў і яшчэ, скажам, 40 капеек. У вас, вядома, іх няма, бо разменная манета практычна няма нідзе ў горадзе, мо хіба толькі ў банку. Тады на ваш лішні рубель вам даюць рэшты... пачак запалак. Яго кошт 50 капеек. Астатнія 10 капеек не лічацца. Хочаце ці не, патрэбны вам запалкі ці не, а возьмеце, бо ў касе манеты няма. Толькі тое, што з рук у рукі: ад пакупніка — касіру, ад касіра — другому такому ж пакупніку. Ён стаіць ля касы яшчэ ў адной чарзе і чакае, каб атрымаць сваю законную рэшту: можа набіраецца ў касе.

На ваша патрабаванне належачай вам капейкі касіры безапеляцыйна адсякаюць: «Чакайце!» Вы можаце чакаць дзесяць мінут, паўгаўдзіны, гаўдзіну. Вы можаце нервавацца і злавацца — гэта ўжо вашы праблемы. У магазіне возьмуць за тавар усё, што належыць, да капейкі, а

ўжо вам належнае — як Бог дасць. Многія ж, калі не большасць з нас, на прапанову чакаць рэшты толькі махнуць рукою: хай прападае.

Але ж не прападае! Вашы капейкі асядаюць рублямі, сотнямі рублёў, тысячамі ў магазінах, а куды яны далей ідуць, можна толькі здагадвацца. Магазіны бядуць, што ў іх няма разменнай манеты, банк не дае, а банк сцвярджае, што мяхамі пхае тую манету магазінам, ды яны адмаўляюцца браць. Зачараванае

кола на простым шляху да рынку! А людзі дасведчаныя пагаворваюць, што работнікам прылаўка гэта выгадна, можа і маюць рацыю, бо калі наш фотакарэспандэнт памкнуўся адкрыта зрабіць здымак, як даюць рэшты запалкамі, то магазіннае начальства замітусілася і ў касе тут жа з'явілася дробная манета.

Цяжка прадракаць будучыню разменнай манеты вартасцю ў адзін пачак запалак: магчыма, гэта пераходныя грошы, як і нашы «зайцы» з «ваўкамі». А па-

куль што яны маюць стабільнае хаджэнне. Не толькі вам дадуць рэшты запалкамі замест капеек, але і вы, не маючы ў кашаліку дробных грошай, можаце дастаць з кішэні пачак запалак і аддаць яго касіру. Прыме. Бы манета.

Апошняя навіна: канкурэнцыю запалкам могуць скласці яблык і сушкі. Яны таксама пайшлі ў абарачэнне як разменная манета.

Я. ГІЛУЦЕВІЧ.
Фота Віктара СТАВЕРА.

ГАРАЧЫ ЖНІВЕНЬ 1991 ГОДА

БУДАВАМ КАРАБЕЛЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Ала ОРСА-РАМАНА

нарадзілася ў Навагрудку, разам з бацькамі трапіла ў Нямеччыну, пасля ў ЗША. Прафесар хіміі Нью-Йоркскага ўніверсітэта. Бярэ актыўны ўдзел у дзейнасці Беларуска-Амерыканскага Задзіночання ў ЗША. З'яўляецца кіраўніччай беларускага танцавальнага калектыву «Васілёк» у Амерыцы.

Спадарыня Ала Орс-Рамана забараніла мне называць сябе на «вы». «У нас так не прынята, калі ласка, лепш на «ты» пастарайся, зрабі прыёмнасць», — папрасіла яна.

Ала — асоба яркая і неардынарная, з разнастайнымі інтарэсамі і захопленымі. Яе густыя-густыя жоўта-жытнівыя валасы напэўна з поспехам замяняць зімой футравую шапку. Кароткая стрыжка надае ўсяму яе абліччу нешта гарзлівае, дзявочае, непраказальнае, а горда ўскінутая галава выдае характар цвёрдага, упартага чалавека, які ведае, чаго ён варта. Тонкая, з бездакорнай пастай, фігурай танцоўшчыцы; лёгкая, імклівая хада; прыемны голас — яна спявае ў цэркоўным хоры; абаяльная ўсмішка.

Напэўна, доктар Орс-Рамана вельмі цікава чытае лекцыі студэнтам, бо, акрамя навуковых здольнасцяў і ведаў, мае яшчэ і цудоўныя артыстычныя даныя. Аналітычнасць розуму і гульня, пераўвасабленне даволі гарманічна ўжываюцца ў асобе аднаго чалавека, надаючы ёй арыгінальнасць, своеасаблівасць і загадкавасць.

Расказваю пра Алу-вучонага не буду. Неяк пацікавілася тэмай яе навуковага даследавання, яе «дэктарату», але гаворка не атрымалася; надта ўжо дэкай аказалася я ад праблем сучаснай хіміі, надта недасведчанай. Шкада, канешне, бо работа ў амерыканцаў заўсёды на першым месцы. Але ж на другім у паважанага прафесара, безумоўна, — беларушчына. І гэта мяне цікавіць куды больш, чым хімія.

Дачка беларускіх дзеячаў, педагогаў Аляксандра і Наталлі Орс-А, якія ўсё жыццё прысвяцілі справе адукацыі, выхавання нацыянальнай годнасці і самасвядомасці беларускай моладзі, працягвае пачэсную справу бацькоў.

Два гады назад яна прывезла ў Беларусь танцавальную групу моладзі «Васілёк», удзельніцамі якой былі хлопцы і дзяўчаты беларускага паходжання, што нарадзіліся ў Амерыцы і ніколі не былі на радзіме бацькоў. Не трэба казаць, з якім натхненнем і ўздывам танцавала моладзь. Але несумненным лідэрам сярод іх была Ала. З цяжкасцю верылася, што яна не прафесіянал, а аматар. Дарэчы, як і ўсе іншыя ў групе. Выступленне ў Мінску стала яе трыумфам і як артысткі, і як кіраўніцы «Васілёк».

Толькі ў Амерыцы, ужо трохі пазнаёміўшыся з жыццём нашых суайчыннікаў, праблемамі беларускай эміграцыі, я змагла ацаніць, якую вялікую справу зрабіла дачка Орс-А, арганізаваўшы «Васілёк», залучыўшы да заняткаў у ім дзяцей, падлеткаў і моладзь, надаўшы выступленні калектыву ў прыгожых нацыянальных строях у беларускіх асяродках ЗША, а таксама і на прэстыжных амерыканскіх фестывалях. Якія былі вынікі намаганняў малодшай Орс-А? Пераацаніць іх немагчыма. Напэўна, трэба сказаць, у якіх няпростых варунках існуе беларуская эміграцыя ў Амерыцы. Не атрымаваючы ніякай духоўнай пажывы і падтрымкі з бацькаўшчыны, у сварках на рэлігій-

най глебе, яна пачала асімілявацца, губляць сваё нацыянальнае аблічча.

З'яўленне «Васілёк» было вельмі своечасовым. Бацькі аддавалі дзетак у ансамбль, дзе тых навучалі беларускім танцам і песням, старэйшыя шлі ім касцюмы для выступленняў. Словам, кола закруцілася. А пасля вельмі ўдалых выступленняў «Васілёк» на нацыянальных амерыканскіх святах статус беларускай эміграцыі сярод народаў іншых нацыянальнасцей, што жывуць у Амерыцы, рэзка ўзрос. Сам гэты факт меў вельмі станоўчае ўздзеянне на нацыянальную пачуццёвую беларусаў, некалькіх іх абудзіў да грамадскай дзейнасці.

Чаго ўсё гэта каштавала кіраўніку «Васілёк», можна толькі здагадацца. Спадарыня Ала ніколі не акцэнтавала на гэтым увагу. А між тым, я ведалася, што, каб самой быць пастаянна ў форме, яна мусіла некалькі разоў на тыдзень браць урокі харэаграфіі. Нават і летам, калі ў яе канікулы, яна не перапыняе заняткаў. Што ёй было, а дзве-тры гадзіны працы каля станка! Я бачыла, жывучы ў Алу, якой яна вяртаецца дамоў пасля такіх урокаў: ціхая, шчаслівая, стомленая. Мяркуючы па ўсім, яе прызначэнне была сцена, дзе яна бліскуча магла б выконваць ролі галоўных герані, праслаўляючы талентам Беларусаў.

Хаця скардзіцца на свой лёс дачка Орс-А наўрад ці можа: у яе выдатная адукацыя, прэстыжная прафесія. Муж, Франк Рамана, італьянец па паходжанні, таксама прафесар, можа гаварыць па-беларуску. Сыны, Паўлюк і Коля, выхаваны маці ў беларускім духу, абодва танцуюць у «Васілёк». Яна ні ў чым не здрадзіла сабе, спраўдзіла светлыя надзеі бацькоў.

Пра што толькі ні гаварылі мы з Алай ў час нашых доўгіх аўтамабільных вандровак! Само сабой — пра мінулае, пра палітыку, пра асобу Гарбачова, пра беларускі парламент, пра Бога, пра шматмернасць сусвету і зэнс чалавечага існавання на Зямлі. Жывая і не стомленая жыццём душа гэтай жанчыны, хаця і не адкрывалася нароскрыст, але прагнула шчырасці, адкрытасці, убірала яе, як губка ваду. Яна верыць у бессмяротнасць душы, у тое, што пасля смерці чалавека застаюцца яго добрыя справы, а душа яго перасяляецца ў іншыя істоты, у звяроў і птушак, у кветкі і дрэвы. Напэўна, таму і папыталася, якім дрэвам я хацела б быць у іншым сваім жыцці.

— Яблыняй, — быў адказ.

А ў якім дрэве яна бачыць сваю душу, не сказала.

Аляксандр ОРСА нарадзіўся 24 ліпеня 1896 года ў мястэчку Нягневічы на Навагрудчыне. У 1918 годзе працаваў настаўнікам пачатковай школы. Атрымаў вышэйшую адукацыю ў Празе і дыплом доктара прыродазнаўчых навук. Працаваў у Беларускай гімназіі ў Навагрудку. Пасля быў высланы польскімі ўладамі з этнічных беларускіх тэрыторый у глыб Польшчы.

У час нямецкай акупацыі Беларусь працаваў інспектарам школ Навагрудскага акругі.

Апынуўшыся на эміграцыі, прымаў удзел у арганізацыі Беларускай гімназіі імя Янікі Купалы і стаў яе дырэктарам.

Пазней, у ЗША, удзельнічаў у арганізацыі Беларуска-Амерыканскага Задзіночання, першай парафіі Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы ў Нью-Йорку.

Кароткія факты біяграфіі і жыцця чалавека, які здобываў вялікі маральны аўтарытэт і павагу сярод сваіх вучняў, працаваў у імя будучай незалежнасці і вольнасці свайго народа, канешне ж, мала гавораць аб яго асобе і яго часе. На жаль, і гэты кароткія звесткі пакуль не знойдзеш ні ў адной энцыклапедыі ці даведніку, выдадзеных у Беларусі. Але жыве гэты чалавек у памяці ўдзячных нашчадкаў, сваіх выхаванцаў, у іх справах.

Збіраючы матэрыялы пра Аляксандра Орс-А, я запісала ўспаміны яго дачкі — Алы Орс-Рамана, Ніны Орс, жонкі брата Аляксандра — Пятра, Лілы Тур — стрычанай сястры Алы Орс, якая цудам выжыла ў час сталінскага тэрору і жыла ў Мінску, а таксама вучняў і саратнікаў вядомага беларускага дзеяча.

— Тата і мама абодва з сялянцаў, з бедных сем'яў, — расказвае Ала Орс-А. — Мама расла сіратой, татаў бацька таксама вельмі маладым памёр, так што ім нялёгка было, і яны ведалі, як цяжка дзецям сялян выбіцца ў людзі.

Нягледзячы на самыя розныя перашкоды, Аляксандр Орс атрымаў сярэднюю адукацыю і паступіў на двухгадовыя настаўніцкія курсы, што дало яму магчымасць выкладаць і ў пачатковых школах. Аднак занятка педагогічнай працай не давалася, бо быў прызначаны ў царскую армію, а з пачаткам першай сусветнай вайны пазваны на фронт.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, на пачатку 1918 года, вяртаецца на Навагрудчыну. Нямецкую акупацыю змяняе польская. Новыя ўлады не даюць магчымасці працаваць Орс-А настаўнікам, і той пачынае займацца грамадскімі беларускімі справамі. «У гэты час А. Орс-А карыстаецца вялікім даверам насельніцтва Нягневіцкай воласці, якое выбірае яго сваім прадстаўніком для размеркавання харчовай дапамогі, зарганізаванай ўрадам ЗША для пацярпелых у вайну, — піша ў артыкуле, апублікаваным у эмігранцкай прэсе, В. Плескач. — Гэты дапамагавы камітэт арганізуецца пад кіраўніцтвам А.Орс-А на тэрыторыі цэлай Наваградскай акругі, прыносячы вялікую дапамогу насельніцтву. Адначасна дагавор аб нацыянальных меншасцях паміж Польшчай і заходнімі дзяржавамі з 1921 года дае гаранцыі нацыянальным меншасцям у Польшчы, у тым ліку і беларусам у Заходняй Беларусі, палітычных і грамадзянскіх правоў. На жаль, польская Другая Рэчпоспалітая ўжо ад пачатку свайго існавання не дэтрымала гэтых гаранцыяў і пачала палітыку дыскрымінацыі і рэлігійнай нестайраванасці ў адносінах да беларусаў. З увагі на гэтую палітыку польскага ўраду, грамадска-нацыянальная праца беларусаў была кантраляваная польскімі афіцыйнымі чыннікамі, якія імкнуліся да дэнацыяналізацыі беларускага насельніцтва, ужываючы розныя мэты суровай рэпрэсіі і супроць беларускіх дзеячоў. Аднак і гэта не паўстрымала маладога настаўніка ад актыўнай працы. Ён памагаў арганізаваць культурна-асветную дзейнасць сярод беларускага насельніцтва ў нашых вёсках, ладзячы спектаклі і рэфэрты ды ўспрамаляючы нацыянальна беларускага селяніна».

Але рэпрэсіўная дзейнасць польскіх уладаў у адносінах да беларусаў не дзе ім магчымасці, нягледзячы на ўсе намаганні, атрымаць прадстаўніцтва ў сейме, і Аляксандр Орс-А вымушаны пакінуць

родны край, выехаць на вучобу ў Чэхаславакію.

З успамінаў Алы ОРСА-РАМАНА:

— Дзядзька Пятрусь расказваў, як адбылася сямейная сходка, на якой вырашылі, хто пойдзе вучыцца, а хто павінен гаспадарку глядзець. Дык вырашылі, што Аляксандр пойдзе, а Пятро застаецца. Пачуўшы гэта, дзядзька Пятрусь залез на печ і два дні плакаў, што яму не выпала вучоба. Праўда, пазней ён таксама адправіўся ў Прагу за асветай. Мама мая яшчэ раней бацькі перайшла мяжу нелегальна, каб трапіць на вучобу. Яна расказвала, што ўмовы жыцця там былі цяжкія, страшны голад быў, вельмі шмат хто са студэнтаў на сухоты хварэў. Яна брала любую працу — посуд мыла ў бурсе, прыбірала. Хаця мела стыпендыю, праўда, невялікую. Стыпендыяй жа яна дзялілася з тымі, у каго зусім не было сродкаў. Увогуле студэнты з Беларусі, а гэта былі найбольш свядомыя беларусы, імкнуліся памагаць адзін аднаму.

Тата прыйшоў у Прагу на пару гадоў пазней за маму. Там яны, дарэчы, і пажаніліся.

Моцна звязала на ўсё жыццё Наталлю і Аляксандра не толькі каханне, але і любоў да бацькаўшчыны, жаданне быць карыснымі свайму гартному беларускаму народу. З дыпломамі аб вышэйшай адукацыі маладая сям'я ў 1929 годзе вяртаецца ў Заходнюю Беларусь. Нягледзячы на права выкладання ў польскіх дзяржаўных гімназіях, доктар прыродазнаўчых навук А. Орс-А звязвае свой лёс з Беларускай гімназіяй ў Навагрудку, хаця гэта сярэдняя школа не мела дзяржаўных правоў і ўтрымлівалася за кошт бедных сялян і мяшчан — бацькоў навучэнцаў.

З успамінаў Алы ОРСА-РАМАНА:

— Бацька і маці лічылі самым галоўным адукаваць беларускую моладзь. Паліякі дэлі давол на адкрыццё Беларускай гімназіі, але не далі сродкаў на яе ўтрыманне. Таму было неверагодна цяжка наладзіць там вучобу. Бацька мой хадзіў па вёсках і ўгаворваў бацькоў аддаваць дзяцей у школу, каб не трымалі іх дома, а пасылалі на навуку. Ён разумеў, як гэта цяжка сялянам аддаць сына, пазбавіцца яго дапамогі, але ўсё роўна хадзіў, пераконваў людзей, стараўся мець лучнасць з людзьмі, даецца, што адукацыя ёсць вельмі важная ў жыцці чалавека. Мае бацькі былі перакананыя, што, каб стаць незалежнымі, трэба быць спачатку адукаванымі.

Паліякі далі за плату працаваць толькі чатыром настаўнікам у Беларускай гімназіі, і тыя складалі сваё зарплату і дзялілі пароўна на 18—20 выкладчыкаў. Бо нярэдка было, што бацькі не маглі заплаціць за вучобу сваіх дзяцей, і сродкаў зусім не было. Грошай было мала, з ядоў вельмі цяжка. Самаахвярна настаўнікі працавалі самааддана, выкладанне вялося на вышэйшым узроўні.

Дзеці і падлеткі стараліся летам працаваць, збіраць збожжа ці што яшчэ рабіць, каб скласці на гімназію.

Нечакана для польскіх уладаў гімназія расквітнела, стала выпускаць вучняў, якія былі ўзгаданы ў беларускім духу і добра падрыхтаваны да ўніверсітэта. Гэта не спадабалася польскім уладам, і яны

ў 1934 годзе зачынілі Беларускаю гімназію, яе настаўнікаў разганялі, Орс-А выслалі аж пад Варшаву без права вяртання назад.

У 1929 годзе з Прагі ў Беларусь з дыпломам агранома вярнуўся і брат Аляксандра Орс-А — Пётр, які таксама ўзяўся за новаўвядзенні, пра якія даведаўся ў Чэхаславакіі.

З успамінаў Ніны ОРСА:

— Пётр з сябрамі арганізавалі так званы кааператыву, куды кожны селянін здаваў малако — малачарню. Яна дзейнічала вельмі паспяхова ў пачатку 30-х гадоў, пастаўляла гораду, па ўсёй акрузе і нават дэлей сыры, масла, смятану.

Быў завезены такі парадак: пры прыёме малака ў гаспадароў вызначаюць яго тлустасць і ў адпаведнасці з гэтым плацяць. Існаванне такіх спажывецкіх кааператываў было вельмі прагрэсіўнай з'явай у Заходняй Беларусі. Але стаўленне полякаў увогуле да беларусаў, да іх дзейнасці было вельмі адмоўным. Беларус нават не мог купіць зямлі блізка мяжы, усялякую меў дыскрымінацыю. Паліякі лічылі, што ўсе беларусы — камуністы, за нашай малачарняй пастаянна прыглядзілі, думаючы, што мы нейкую сувязь з Саветамі маем. Пазней самастойныя малачарскія таварышчы перасталі існаваць, у 1938 годзе яны злучыліся з польскай кааператываў.

Нацярапейшыся ад польскіх уладаў, якія праводзілі палітыку дэнацыяналізацыі беларусаў, нашы землякі на тэрыторыях Заходняй Беларусі з надзеяй і трывогай сустракалі ў 1939 годзе Чырвоную Армію.

Як кажа Ала Орс-Рамана, яе бацькі, якія з нападам фашысцкай Германіі на Польшчу вярнуліся дамоў, не мелі ілюзій наконт савецкай улады. Яны былі сведкамі таго, як у Прагу, дзе яны вучыліся, прыезджкі людзі з Савецкай Беларусі і ўгаворвалі моладзь вяртацца назад, дапамагаць будаваць «новае жыццё ў вольнай незалежнай краіне». Многія тады павярталіся, але амаль усе загінулі ці пазней, ці раней. Так здарылася і з малодшым братам Аляксандра Орс-А — Мікалаем, які паддаўся на ўгаворы і прыехаў з Прагі на Беларусь. Яго як ветэрынара абвінавачалі ў наўмысным атручэнні калгасных кароў і саслалі ў Сібір, дзе ён і загінуў.

У здрадзе і шпіёнстве абвінавачалі сястру Наталлі Орс-А — Лену з мужам, якія з Польшчы перабраліся ў Савецкую Беларусь, паддаўшыся прапагандзе аб райскім жыцці ў Саветах. Муж яе памёр у турме, а сама Лена прайшла праз інквізітарскія допыты і здэкі ў следчых ізалятарых. Ад дачкі нябожчыцы цёткі Лены — Лілы Тур я даведалася пра тое, якія жахі дэталася перажыць ёй разам з малодшай сястрой пасля арышту бацькоў. Слухаць сподзець гэтай хворай, адзінокай жанчыны з пакалечаным лёсам, якая дасюль яшчэ баіцца ўслых гаварыць пра тыя падзеі, запалоханай і застрашанай, немагчыма без слёз.

З успамінаў Алы ОРСА-РАМАНА:

— Як мы жылі пры Саветах? У вечным страху. Я маладая была, памятаю, як адпраўлялі мяне бацькі з пакоя, калі хацелі аб нечым па-

[Заканчэнне на 6-й стар.]

«Голас Радзімы»

«Значыць, каралеўскія лісты ў вас, паны бургамістры, не заслугоўваюць павягі? Значыць, не толькі прытрымаць самаўпраўцаў, але нават слухнага адказу каралю даць не жадаеце?» Так вусна і пісьмова прэтэставаў у горадзе Мінску Марахоўскі, але гэты ягонь прэтэст застаўся без аніякіх вынікаў. Зыгмунт III, заняты вайною з Расеяй, не мог займацца пакараннем смельчакоў. А слаўны мінскі магістрат, як слухна сказаў пан бургамістр Васіль Маслянка, аж заада та меў клопату ў той, напярэду гарачы час. Усімі чатырма божымі карамі — хваробаю, голадам, агнём і вайною — быў закрануты гэты край у першыя гады XVII стагоддзя. Голад 1602 года, што вынішчыў на Літве шмат тысяч беднага люду, не мог не закрануць і Мінска, размешчанага ў нейраджайнай старане і запоўненага прышлым людам. У выніку голаду (сведчыць Пясецкі) паводка заразных хваробаў заліла ўсю Польшчу ў гэтым і наступным гадах. У мясцовых дакументах знаходзім згадку пра чуму ў Мінску напярэдадні 1617 года і адносім яе да 1602—1603 гадоў. Дакументы таксама сведчаць пра пажар, ахвяраю якога стаў Мінск.

Вось так прайшлі па гэтай старане ў першыя гады XVII стагоддзя тры Божыя кары: голад, чума і агонь.

А згубная вайна... Што яна магла прынесці спакойным месцам і вёскам у часы Зыгмунта III пры абсалютнай адсутнасці вайскавай дысцыпліны! У тым жа абнытым няшчасцямі 1602 годзе праходзілі сюдою ў Інфлянты запарожскія казакі. Пасля, размешчаны амаль на гасцінцы, што вёў з Польшчы ў Маскву, горад быў прынесены ў ахвяру ўзброеным канфедэратам і ясным панам як польскім, так і літоўскім, што з сваімі атрадамі праходзілі на поўнач. Па некалькі тыдняў гуляла тут рыцарства, па некалькі тысяч народа за адзін раз спынялася ў горадзе. Ахвяраванням, павіннасцям на ўтрыманне каралеўскага войска, абозам, прыгнёту і здзеку над мясцовым людам не было ні канца, ні меры. Цяжар гэтых пабораў і павіннасцей шмат гадоў ляжаў на плячах горада, які не меў іншых даходаў, апроч слаба развітага гандлю і рамёстваў. Мясцовыя сілы былі няздольныя вынесці гэты цяжар і сцяпець такі ўціск.

Так слёзна расказвалі пра сваю бяду мінскія мяшчане ў 1617 годзе на Віленскім сойме Літоўскаму сенату. Але ці быў які вынік з гэтага? Ці здольна была каралеўская ўлада Зыгмунта III дапамагчы гораду і суняць самавольства магнатаў і войска — не ведаем, але спадзяемся. Увогуле, прывілеяваны Магдзбургам, але эканамічна слаба развіты горад цягнуў крыўды і ўціск не толькі ад пільвовых гасцей. Дзяржаўная ўлада ваяводаў і старастаў вяла пастаянную барацьбу з гарадскою ўладаю паноў бургамістраў і членаў магістрата. Натуральна, што прайгрывалі слабейшыя. Духавенства абодвух веравызнанняў, моцнае маральна перавагаю і ўплываваю падтрымкаю трона, таксама насміхалася з аўтарытэту магістрата.

Праз пару гадоў пасля сумнай чалавічнай каралю, пра якую мы ўпаміналі, мінскае мяшчанства вымушана было зноў жа падацца на мясцовы ўціск. У 1618 годзе ваявода з прыезджых купцоў самавольна рабіў гандлёвыя паворы, тым самым стрымліваючы развіццё мясцовага гандлю і правакучы дарагавізну, садзіў мяшчан без ведама гарадской улады ў Замкавую турму, вцяптваў гарадскія бровары, забіраў дамы, размешчаныя на тэрыторыі замка, не даючы магчымасці законнага расследавання

крыўдаў, забараняў гарадской уладзе прымаць скаргі пакрыўджаных і данясенні возных. Уніяцкае духавенства, з свайго боку, у 1616 годзе забрала ў горада бальніцу, што стаяла на гарадскім пляцы, «недалёка ад Панталінскай пярэвы, у канцы нізкага мосту», і бальнічны Жабчынскі фальварак над ракою Сляпян.

Зыгмунт III, разумеючы слухнасць гэтых скаргаў, пісьмоўна напамінаў лісты да ваяводы і духавенства, але мы так і не знайшлі вынікаў гэтага каралеўскага заступніцтва.

ліцы адпраўлялі Божую службу. На сваім месцы дараскажам рэшту гісторыі гэтай святні.

Тады, каля 1610 года, рымска-каталіцкае веравызнанне мела два касцёлы: парафіяльны і дамініканскі, абодва на Высокім рынку, у бок якога ад старога свая сядзібы, ад Траецкай гары і ракі Нямігі, пачала пераносіцца больш людная і значная частка горада.

Рускае веравызнанне таксама набывала новыя дамы мелітвы, але ў лоне гэтага веравызнання паўставалі цяжкія

У наступным 1619 годзе, 14 студзеня, пасля закладкі фундаментаў, Ганна Стацкевіч, пісьмова пацвярджаючы свая ахвяраванне, прызначыла апекунамі згаданага кляштара вядомых у гісторыі пратэстантызму магнатаў: князя Януша Радзівіла, Марціна Валадковіча, князя Яна Агінскага, Юры Тышкевіча і яшчэ некалькі прадстаўнікоў сляннай шляхты, слухна мяркуючы, што гэтыя, неспрыяжны да каталікаў, заможныя пратэстанты ахвотна і паспяхова будуць ахоўваць ахвяраванне ад магчымых пасяганняў заходняга касцёла.

які адбываўся ў Мінску пад кіраўніцтвам мітрапаліта Руцкага. Калі гарачы праціўнік уніі, манех Тодар Ярмоліч пачаў падбухторваць жыхароў Мінска, мітрапаліт загадаў яго сулакоіць. Але мяшчане неуніяты разам са студэнтамі, якіх трымалі за свой кошт пры новай царкве і брацкай школе, натоўпам адбілі Ярмоліча і з трыумфам павялі яго да свайго брацтва.

Такія сутычкі паміж прадстаўніцамі двух веравызнанняў і вулічныя бойкі студэнцкай і школьнай моладзі не былі ў тыя часы навіною. Езуіты і пратэстанты ў іншых гарадах учынялі тое ж самае. Не раз мелі месца і крывавыя сцэны. Разам з сумам, з якім глядзіш на такое парушэнне грамадскага спакою, прыходзіць і ўцеха, калі дасведзешся, што ў далёкім ад цэнтра краіны месцы, якім быў Мінск, люд адчуваў патрэбу ў адукацыі. У школе базільянаў-уніятаў было некалькі дзесяткаў вучняў; у не такой шматлюднай, але добра абсталяванай неуніяцкай школе вучылася таксама значная колькасць дзяцей.

Пры фундацыі кожнай царквы чытаем паведамленне пра школу. Пратэстанты, якіх няма было сярод тутэйшай шляхты, не маглі даць сабе аперэдзіць. А каталіцкае веравызнанне, якое хутка павялічвала колькасць сваіх святых, таксама самааддана працавала на карысць пашырэння асветы.

Як было сказана вышэй, інфлянцкая ваяводка Зоф'я Служчына заснавала тут кляштар дамініканаў, ахвяраванне на які павялічыла рыцарства. Нарэшце аселі тут і пераведзеныя з віленскага манастыра св. Духа дамінікане. Ордэн іхні дзейнічаў у Літве ў дзвюх правінцыях, літоўскай і рускай, але не вельмі дакладна акрэсленыя межы паміж імі былі прычынаю канфліктаў і спрэчак.

Надаўна закладзены Мінскі канвент стаў прадметам адной з такіх спрэчак. Канец сутычкам, якія доўжыліся некалькі гадоў, быў пакладзены ажно ў Рыме: канвент гэты аднеслі да рускай правінцыі. У 1622 годзе літоўскія дамініканы былі вымушаны адклікаць сваіх братаў з Мінска ў Вільню. А на капітулах рускай правінцыі, якія адпраўляліся ў Падгайцах і Буску на чале з Мар'янам Крапінінскім, грамада тая ж правінцыі прыняла Мінскі канвент у сваё ўладанне. Мінскі ваявода Пётра Тышкевіч спешна ўзяўся мураваць для іх касцёл і кляштар на пляцы, падараваным ім жа ў 1615 годзе.

І калі пажар у хуткім часе ператварыў у друз вынікі набожных высілках, зноў знайшліся апантаныя паворнікі ордэна, што наноў узнялі святую і памножылі яе ахвяраванні. Гэтымі дабрачынкамі былі: віцебская ваяводка Марцэля з князёў Карэціх, у першым замужжы Хлябовіч, у другім — Букоўская, аршанскі святар, ксёндз Якуб Пацэвіч, Юры Завіша і іншыя.

Да ганаровых дабрачынкаў канвенту мінскіх дамініканаў трэба далучыць Яна Воўка, які адлісаў ім свой мянтак Румніцкае, пра што сведчыць даравальная грамата 1640 года.

Не маючы пад рукою аўтэнтычных крыніц, не ведаем, што сказаць пра мінскіх бернардынцаў. П. Балінскі сцвярджае, што фундатарам бернардынцаў у Мінску быў краснаселскі староста Ян Кансоўскі, які ў 1628 годзе падарваў ім пляц і драўляны касцёл. На карце бернардынцкіх канвентаў, складзенай і гравіраванай у Нясвіжы Гіршам Ляйбовічам, знаходзім паведамленне, што фундатарам мінскіх бернардынцаў у 1724 годзе быў Андрэй Кансоўскі. Дата тым больш праўдападобная, што Нясвіцкі ўспамінае Яна Кансоўскага ўжо на пачатку XVIII стагоддзя.

Ул. СЫРАКОМЛЯ

МІНСК

МІНСК — ВАЯВОДСТВА. РОСТ І НЯШЧАСЦІ ГОРАДА

Добрую, аднак жа, памяць пакінула тут рыцарства, што, вяртаючыся з рускай кампаніі з багатымі ваеннымі трафеймі, угледзела на Высокім рынку муры будучага касцёла і кляштара дамініканаў, якія заснавала Зоф'я Служчына з роду Завішаў, удава інфлянцкага ваяводы Крыштафа Служкі. Ухваліўшы капітковую складчыну, ахвяравалі рыцары на будаўніцтва гэтай святні вялікія грошы.

Гэта, праўда, вуснае паданне, не запісанае ў «Гісторыі дамініканаў» Аколскага, але пацверджанае васьмі гербамі палкаводцаў гэтай кампаніі, намалёванымі ў святні дамініканаў.

Паданне гэтае дае нам цудоўнае ўяўленне пра характар тагачаснага рыцарства, што адначасна самавольнічалася, здэкавалася з беднага мужыка і мешчаніна і шчодро сыпала грошы на ахвяру Божыя аптара, па-бабрынаму залівалася слязьмі перад спявадальняю. Але тут жа зноў спыталася на новае гульбішча і чыніла новыя здзекі.

«Ужо ж такі жывуць яны паводле свайго статута!» — жартаваў сябар тагачаснага рыцарства, бясцэнны Альбертус, вядомы сваімі незабыўнымі ваеннымі паходамі.

Не ведаем дакладна ні даты першага ахвяравання Зоф'і Служчынай мінскім дамініканам, ні даты шчодрата рыцарскага дару. Вядома толькі, што ў 1605 годзе на генеральнай капітуле ў Рыме дамініканскі закон засведчыў, што прымае гэтыя ахвяраванні «імям канвенту св. Тамаша з Аквіну». Муры касцёла і кляштара пачаў расці, а пераселення з Вільні дамініканы ў збудаванай на хуткую руку драўлянай кап-

нягоды то ў імя уніі, то ў імя пратэсту даўняму абраду. Дэталева і аб'ектыўна перабаром некалькі гадоў гэтых спрэчак, не ўтойваючы прыкрасці, якую адчуваем, прыадкрываючы заслоны часу з некаторых выпадкаў.

Частка мяшчан, як мы ўжо гаварылі, не хочучы прымаць уніі, высільваючыся, збудавала для сябе царкву Народзін Дзевы Марыі, перавёўшы ў яе манахаў з Віленскага кляштара св. Духа.

Частка шляхты, верная непаяданаму з Рымам абраду, падтрыманая п. Багданавіч-Стацкевіч, у 1613 годзе на выкупленай зямлі па вуліцы Юраўскай, над возерам, што ўпадае ў Свіслач, узвела муры манастыра і царквы святых апосталаў Пятра і Паўла, аддаючы іх манахам, якіх прывядаючы з Вільні. Увогуле, каб умацаваць і запэўніць апеку свайго фундацыі, новы кляштар св. Пятра і Паўла зрабілі філіяльнаю прыналежнасцю Віленскага кляштара св. Духа, які ўпарта супраціўляўся уніі. Фундацыя гэта ў пазнейшы час набывала значныя памеры. Каля 1620 года галоўная царква ўжо была амаль закончана, нягледзячы на перашкоды, якія чынілі ваявода Пётра Тышкевіч, уніяцкі мітрапаліт Язэп Веліамін Руцкі і яго намеснік у Мінску, ксёндз Гіляры Берановіч. Пры царкве існавала школа, павялічыліся ахвяраванні, і ў 1618 годзе пры той жа царкве, на пляцы, падараваным п. Ганнаю Стацкевіч, быў заснаваны грэка-расейскі кляштар манашак. Фонды на будоўлю і купчую двух зямельных надзеяў у суме 3490 коп літоўскіх грошай перадалі з сваіх зберажэнняў семі манахіні.

Бо трэба, на жаль, прызнаць, што ўзаемная неталерантнасць абодвух веравызнанняў выклікала на працягу ўсяго панавання Зыгмунта III горкія і нечаканыя прамавы.

Вышэй мы прывялі некалькі прыкладаў падобных канфліктаў. Мяркуем не спыніцца на гэтым. Вернікі ўсходняй царквы, не з'яднаныя з Рымам, вероючым вокам пазіралі на уніятаў, якія, з свайго боку, падтрыманыя апекаю трона, таксама давалі нямагла подстаў для варажасці. У 1616 годзе пра ўзаемнае глумленне, бахвальства і насілле, што парушала спокій мінскіх жыхароў, стала вядома трону. Зыгмунт III прызначыў пасланцамі ў Мінск інфлянцкага ваяводу Крыштафа Служку і каштальна Пётра Тышкевіча, наказваючы магістрату ў лісце ад 5-га кастрычніка, каб вінаватыя былі пакараны. Імі аказаліся неуніяты. Абнадзееныя падтрымкаю, уніяты яшчэ смялей пачалі выказваць сваю варажасць да праціўнікаў. Уніяцкія манахіні пры царкве святых Казьмы і Даміяна падбухторвалі падлеткаў з свае школы да вулічных боёк з хлапчукамі з кляштара св. Паўла, што, як зазначалася, належаў неуніятам.

Такая бойка адбылася 16 лютага 1617 года, верхаводзілі ў ёй базільяне Дзміс Хмяльніцкі і Мікалай Новак. Ідучы з харугваю на чале некалькіх дзесяткаў школяроў, яны напалі на групу праціўнікаў, білі іх, закідалі камянямі і прымуцілі ўцякаць. Такая ж вулічная сутычка, але ўжо дарослых мела месца ў 1620 годзе ў часе пабудовы ўсходняй царквы на Нямізе і ў красавіку таго ж года падчас сабора уніятаў,

Штогод 13 жніўня прыходзяць людзі на паклон да Якуба Коласа, які спачывае на Вайсковых могілках у Мінску. Сэрца славуэтага песняра перастала біцца 36 гадоў назад, і з таго часу ў гэты дзень каля яго магілы заўсёды шматлюдна, мармуровая пліта засыпана яркімі кветкамі. Вось і сёлета, каб аддаць даніну памяці пісьменніку і вучоному, прыйшлі яго сучаснікі і паслядоўнікі, тыя, хто ведаў яго асабіста, і тыя, хто знаёмы з Якубам Коласам па яго творах. Гучалі шчырыя, працуючыя словы, у якіх была ўдзячнасць за тое, што даў ён і што пакінуў сваёму народу. Творчасць Якуба Коласа вядома ва ўсім цывілізаваным свеце, яго кнігі перакла-

дзены на дзесяткі замежных моў, і там, дзе чулі паэзію і прозу пісьменніка, чулі і пра Беларусь.

Сёння, як ніколі раней, беларусы ўдзячныя лёсу за тое, што былі і ёсць у іх Янка Купала і Якуб Колас, якія клікалі да свабоды, абуджалі самасвядомасць, нацыянальную годнасць, змагаліся за самабытнасць і незалежнасць Беларусі. І каб не іх пераканаўчае, палкае слова, адданасць Бацькаўшчыне, можа шлях да нашай незалежнасці і суверэнітэту быў бы яшчэ даўжэйшым і больш пакручастым.

Якуб Колас [Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч] быў настаўнікам, як кожны са-

праўдны пісьменнік, быў ён настаўнікам і па прафесіі, працуючы ў Пінскім прыходскім вучылішчы, настаўнічаў у Абянскім раёне, у 20-я гады выкладаў у Беларускай педагогічнай тэхнікуме і Беларускай дзяржаўнай універсітэце.

У выступленні дырэктара нацыянальнага навукова-асветнага цэнтру імя Скарыны Адама Мальдзіса прагучала слушная думка пра тое, што было б справядліва, каб самы галоўны ўніверсітэт рэспублікі насіў імя Якуба Коласа.

Сын Якуба Коласа Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч, падзякаваўшы ўсім, хто прыйшоў у той дзень на магілу яго бацькі, запрасіў на святкаванне юбілею пісьмен-

ніка, які адбудзецца сёлета ў лістападзе на радзіме песняра. І не толькі на Стаўцоўшчыне. 110-годдзе Якуба Коласа будзе шырока адзначацца па ўсёй рэспубліцы, пройдуць урачыстыя вечары, юбілейная навуковая сесія, выставы і многае іншае. Сёлетні год адзначаны двама вялікімі юбіляямі—Янкі Купалы і Якуба Коласа. Два калосы нарадзіліся ў адзін год, каб назаўжды застацца ў памяці, сэрцах, справах свайго народа.

НА ЗДЫМКАХ: на Вайсковых могілках 13 жніўня 1992 года; выступае Даніла МІЦКЕВІЧ, сын Якуба КОЛАСА.

Фота А. САСІНОУСКАГА.

НА ПАКЛОН ДА ПЕСНЯРА

БУДАВАЛІ КАРАБЕЛЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

(Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.)

гаварыць. Баяліся. З маймі сястрой адбыўся такі выпадак: падышоў да яе нейкі чалавек, даў цукерку і запытаўся, пра што яе бацькі зваротаў. Бацькі баяліся са сваімі сябрамі сустрэцца, бо ўбачыць нехта, што гавораць дзе на вуліцы, дэнасе. І тады забіралі, дэпытваліся, пра што ялі размову. Сапраўдны генацыд супраць уласнага народа распачалі балішавікі, і людзі пракліналі іх, баючыся хоць неасцярожным словам ці позіракам выдаць сябе.

Ала Орса-Рамана многае памятае і ведае ад бацькоў пра той перыяд іх жыцця. Я папрасіла яе прааналізаваць вядомыя ёй факты, выказаць сваю думку наконт таго, як працавала гэтая пяхельная машына на запалоханні людзей, ператварэнні іх у істот, пазбаўленых волі і ўласных думак.

З успамінаў Алы ОРСА-РАМАНА:

— Русіфікацыя і ідэалагізацыя адбываліся спакваля. Нават і на побытавым узроўні. Збіраецца, скажам, кампанія — абавязкова трэба спяваць «Качошу». Кожную нядзелю загадана было на дэманстрацыі ў падтрымку савецкай улады хадаць з плакатамі Леніна і Сталіна ў цэнтр горада, дзе нейкі актывіст выступае з правай аб велічных ідэях камунізму. Там абавязкова крычалі «ўра».

Беларускія настаўнікі ў школах замяняліся прывезенымі з Усходу кадрамі, людзі прападалі штодня, і ўсе баяліся нават папытацца пра іх. Асабіста мне напярэдадні вайны ўрэзаўся ў памяць выпадак: сядзім мы ў хаце, раптам з трукатам адчыняюцца дзверы, у праёме паўляецца чалавек на кані і такім грубым голасам патрабуе вынесці радыё, бо інакш будзе вобсык.

Пасля кашмэру перажытага сям'ёй Орсаў і многімі-многімі іншымі сем'ямі ў Заходняй Беларусі, якая ў 1939 годзе была ўз'яднана з Савецкай Беларуссю, прыход у Навагрудка немцаў у 1941 годзе не ўспрымаўся жыхарамі асабліва трагедыяй.

На шыбеніцы, якую паставілі ў цэнтры горада, нікога так і не павесілі, а неўзабаве гэтыя сімвалы застрашэння і кары і ўвогуле ўбралі. Затое адчынілі беларускія школы, стала працаваць настаўніцкая семінарыя. Доктар Аляксандр Орса, які карыстаўся вялікім аўтарытэтам у сваіх землякоў, быў абраны школьным інспектарам Навагрудскай акругі. У беларускай інтэлігенцыі з'явілася кволая надзея, што можна будзе мірна жыць з новымі гаспадарамі. Але яны зноў трапілі ў пастку. І зразумелі гэта, калі ўбачылі, як іх суседзяў-яўрэяў пазвалілі ў гэта, а потым сталі знішчаць.

Рэпрэсіі над яўрэйскім насельніцтвам моцна змянілі стаўленне беларусаў да нямецкіх уладаў. Усе зразумелі, што гэта акупанты і нічога добрага ад іх чакаць не даждзіцца. У жахлівых вайсковых умовах, калі адзін неасцярожны крок мог каштаваць жыцця, Аляксандр Орса сваю энергію і талент педагога аддаваў моладзі, падрастаючаму пакаленню.

З успамінаў Лілы ТУР:

— Аляксандр Орса быў адданы сваёй справе, высокім ідэалам. Я бывала ў іх хаце, чула, як яго неаднойчы схілялі да супрацоўніцтва з немцамі. Размовы былі сур'ёзныя. Але ён упарта маўчаў, нават з пагардай, і па тым маўчанні многае можна было зразумець. Калі наступала Савецкая Армія, Орсы, пагрузіўшыся на вазы, ад'ехалі з Навагрудка. Потым мне знаёмыя казалі, што калона бежанцаў трапіла пад бомбёжку і ўсе загінулі. Мы з маці ў думках развіта-

ліся з імі назаўсёды, не спадзеючыся ні на які шчаслівы выпадак.

Пасля вайны маю маці, якая столькі нацярпелася на допытках, зноў пачалі цягаць, дэпытваць, куды падзеліся Орсы, пагражаць ёй турмой. Тады ад страху я нават пашкадавала, што мы не паехалі разам і не загінулі пад бомбамі.

Толькі праз многа-многа гадоў яны падалі аб сабе вестку. А нядаўна мяне наведала Ала з сынамі.

«Ваенная завіруха, — піша В. Плескач, — закінула др. А. Орсу і ягоную сям'ю ў Нямеччыну. І тут ён знайшоў шмат цяжкіх і сілы волі, каб зарганізаваць беларускую сярэдняю школу і даць магчымасць беларускай моладзі ў лягерох перамяшчэння вучыцца. Яго галоўнаю мэтай было пашыраць беларускае слова на чужыне, выцягнуць моладзь з лягернае бяздзейнасці і даць ёй надзею на будучыню».

Там жа ў Нямеччыне др. А. Орса і іншыя беларускія настаўнікі, якія апынуліся на эміграцыі, арганізуюць Беларускае гімназію імя Янкі Купалы. Гэту сярэдняю беларускую школу за час яе існавання наведвалі прыблізна 200 вучняў, многія з якіх атрымалі пазней вышэйшую адукацыю ў розных універсітэтах Еўропы і Амерыкі. Сёння ўсе гэтыя людзі, пастаўленыя на моцныя ногі беларускімі гімназіяй Янкі Купалы, і складаюць інтэлектуальнае і духоўнае ядро беларускай эміграцыі.

АД РЕДАКЦЫІ: «Голас Радзімы» заканчвае публікацыю серыі матэрыялаў, якія друкаваліся на працягу года. Калі чытачоў зацікавілі рэпартажы, інтэрв'ю і нарысы, змешчаныя намі на старонках газеты пад рубрыкай «Гарачы жнівень 1991 года», паведамляем, што ў канцы года ў «Бібліятэцы «Голасу Радзімы» выйдзе кніжка «У землякоў за акіянам», дзе яны змогуць іх прачытаць.

Дарэчы, апынуўшыся ў доволі цяжкіх абставінах у Амерыцы — без сродкаў існавання і без ведання мовы, др. А. Орса зноў кідаецца ў вір беларускага грамадскага жыцця. Каб пракарміць сям'ю, спачатку працуе вяртавым, пасля лабарантам у яўрэйскім шпіталі ў Брукліне, а неўзабаве закончвае курсы рэнтгеналягаў.

Вось, напэўна, і ўсё пра др. А. Орсу, які, дарэчы, пайшоў у жыццё, не дажыўшы да старасці. Не вытрымала сэрца. Яго ўдзячныя вучні паставілі настаўніку помнік на могілках Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы Жыровіцкай Божай Маці ў Саўт-Рыверы. Пакланіцца яго светлай памяці прыходзяць не толькі сваякі, але і зусім чужыя людзі, грамадзяне цяпер ужо незалежнай Беларусі. Яны прывозяць сюды з Бацькаўшчыны па жменьцы зямлі. Нехта з суайчыннікаў паставіў на гэтых могілках вялікі драўляны крыж у гонар усіх бязвінна загінуўшых у Курapatax, замучаных у турмах, сканаваных у лагерах. Гэты чорны крыж як своеасаблівы знак бяды нагадае ўсім аб тым, што давалася перажыць беларускаму народу на шляху да свабоды і незалежнасці.

Тацяна АНТОНАВА.

Р. С. Хачу выказаць шчырую ўдзячнасць спадарыні Але Орса-Рамана і тым амерыканскім беларусам, з чыёй дапамогай я змагла пазнаёміцца з жыццём нашых суайчыннікаў за акіянам, раскажаць пра гэта на старонках нашай газеты.

АУТАР.

ВЫСТАВЫ

ПРА ЯНКУ КУПАЛУ

Многія матэрыялы экспануюцца ўпершыню. Такая характэрная рыса выставы «Янка Купала, Асоба паэта і яго творчая спадчына», якая адкрыта ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі. Экспазіцыйны паказ прысвечаны дзвюм датам: 110-й гадавіне з дня нараджэння вялікага паэта Беларусі і 50-годдзю яго трагічнай гібель.

Сярод экспанатаў асобую ўвагу прыцягваюць дакументы, якія доўгі час знаходзіліся за сямю пачыцямі, а цяпер перададзены ў фонды музея Я. Купалы. Напрыклад, паказанні паэта на допытках у засценках ДПУ, напісаныя на беларускай і рускай мовах у лістападзе 1930 года. Письмо Купалы, адрасаванае А. Чарвякову, якое датавана 20 лістапада 1930 года. Гэтыя сведчання раскажваюць аб жудаснай трагедыі беларускай інтэлігенцыі, якую не пашкадаваў сталінскі дэспатызм.

ПАРНАС

Беларускія карціны ўбачылі масквічы. У Цэнтральным ДOME мастака на Крымскім вале дваццаць дзён будзе праходзіць выстава карцін мінчан — Уладзіміра Маскоўскіх і Аляксандра Шастакова.

У экспазіцыі — каля двухсот работ: партрэты, пейзажы. Убачаць наведвальнікі і помнікі архітэктуры старажытных гарадоў Расіі, адлюстраваныя на палотнах. Карціны У. Маскоўскіх ужо дэманстраваліся ў Японіі, Грэцыі, ФРГ, А. Шастакова — у Францыі, Італіі.

Новая выстава стала магчымай дзякуючы Саюзу мастакоў, Міністэрству культуры Беларусі і Міжнароднай федэрацыі мастакоў.

УСЁ ЖЫЦЦЁ ЛЮБІЎ НАВАЛЬНІЦЫ

Пімену ПАНЧАНКУ — 75 гадоў

Ён нарадзіўся ў спякотны жнівеньскі дзень 1917 года ў Эстоніі, у далёкім Рэвелі, дзе бацькі яго, беззямельныя сяляне з Міншчыны, імкнуліся знайсці лепшую долю. З Рэвелі адправілі ў чужыну сотні беларусаў, панідаючы край, у якім не было для іх хлеба. Каб не Кастрычніцкая рэвалюцыя і бальшавікі, якія наабыцалі народу зямлю і волю, то іх сям'я, напэўна, не вярнулася б у Беларусь.

Рэвалюцыя для Пімена Панчанкі, як і для іншых дзяцей 20-х гадоў, стала фактам уласнай біяграфіі. Ён рос апантаным ідэяй разбурыць стары свет і пабудаваць новае, справядлівае жыццё. У шэсць гадоў уступіў у піянерскую арганізацыю, якая ў будынку Бягомльскай царквы зрабіла свой клуб. Ён не насіў крыжа і не верыў у Бога, затое верыў у камунізм і яго ідэалы. «Як паэт, я пачынаў моцна захоплены ідэямі і духам свайго часу, — пісаў Пімен Панчанка. — Аднак у жыцці існавалі не толькі радасць, любоў, прыгажосць... Немагчыма было не заўважыць існаваўшых супярэчнасцей, зла, несправядлівасці».

Ад першага паэтычнага зборніка Пімена Панчанкі, «Упоўненасць», які ўбачыў свет у 1938 годзе, да зборніка новых вершаў «І вера, і вернасць, і вечнасць» (1986 год) — дыстанцыя надзвычай вялікая. І не толькі ў сэнсе майстэрства паэта альбо глыбіні спадчыннага ім жыцця. Равеснік рэвалюцыі, які нахвіна апытаў веліч здзяйсненняў савецкай улады, з болей і трыгогай загаварыў пра бездухоўнасць нашага грамадства, крывадушша і прыстасаванства чыноўнікаў, якія, прыкрываючыся лозунгамі і прыгожымі словамі пра светлую будучыню, зусім не дбаюць пра свой народ. Устрыжаны голас народнага паэта, лаўрэата літаратурных і дзяржаўных прэмій, аўтарытэтынага чалавека, быў пачуты чытачамі. І хаця людзі даўно ўжо і самі разумелі, што нешта не тое робіцца ў нашым доме, тым не менш гнеўныя, вострапубліцыстычныя вершы Пімена Панчанкі адыгралі сваю становячую ролю ў абуджэнні грамадства.

«Паэт, я лічу, па сутнасці, не толькі мастак, але і храніцёр, гістарыяграф, калі хочаце, прарок, здольны распазнаць яшчэ ў зародку новыя з'явы грамадскага развіцця, даследаваць глыбінную сутнасць таго, што адбываецца сёння, і прадбачыць тыя праблемы і тыя задачы, якія будуць галоўнымі для нас заўтра», — казаў Пімен Панчанка ў нядаўнім інтэрв'ю

намічным крызісе, бо парваліся або рвуцца саюзныя сувязі (стаяць гатовыя трактары, бо няма некаторых дэталяў, не хапае гаручага, металу, вугалю).

Але паволі набываецца іменна беларуская дзяржаўнасць (ствараецца беларускае войска, заключаны добрыя дагаворы з капіталістычнымі дзяржавамі, адмаўленне ад міжнароднай харчовай дапамогі, адкрыццё нашых дыпламатычных прадстаўніцтваў і г. д.).

Цяжка з мовай, кнігавыданнем, няма новых падручнікаў, шалёныя на ўсё цэны. Перашкаджае былая партыйная наменклатура, большасць якой і ў Вярхоўным Савеце Беларусі, і ў міністэрствах, і ў сярэдніх, і ў ніжэйшых званнях кіравання.

— У жыцці ўсё бурліць, а наша літаратура быццам анямела і, у лепшым выпадку, ілюструе падзеі. Чаму так адбываецца?

— Выхаваныя на сацыялістычным рэалізме, нашы пісьменнікі разгубіліся і ніяк не знойдуць, як і пра што сёння пісаць. Многае з напісанага страціла ўсялякую вартасць. Але застаюцца ў поўнай сіле Янка Купала і Якуб Колас, Іван Мележ і Васіль Быкаў, Аркадзь Куляшоў і Максім Танк, Уладзімір Караткевіч і Рыгор Бардулін.

Новыя апавесці напісалі Васіль Быкаў і Аляксей Адамовіч, ужо з'яўляюцца новыя яркія вершы маладзёжных і маладых. Цяжка ўсталёўваецца беларуская мова, але і тут ёсць зрухі.

— Якім вам бачыцца шлях Беларусі ў гістарычнай перспектыве?

— Я веру ў Беларусь і ў яе пачаслівы шлях. Недарма ўсё часцей гучыць усюды: «Жыве Беларусь!»

Але зноў заварушыліся гультай і невудзі («нам не нужно беларускага языка, лучше русский или польский»).

Гэта хрушчоўская спадчына: ён у пачатку 60-х гадоў закрыў у нас беларускія школы, тэхнікумы і ВНУ. Ён казаў: «Чем вы быстрее овладеете русским языком, тем вы быстрее придете к коммунизму». Ён закрыў тысячы малых вёсак, і людзі пакінулі іх, падаліся ў гарады, на Поўнач, у Сібір. Апусцела наша сяло, а цяпер думам, дзе купіць шпаніцу. Але ў Беларусі ўсё больш вычастае разумных людзей: прадпрыемальнікаў, кааператараў, фермераў. Спадзяёмся, што паменшацца крадзяжы і карупцыя. Думаю, праз 2—3 гады Беларусь вельмі зменіцца і, нарэшце, займе нармальным жыццём.

УЗЫХОДЗЯЧАЯ ЗОРКА

На першы погляд гэта звычайны дзесяцігадовы хлопчак. Коля Гімалетдзінаў — выхаванец музычнага ліцэя пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Гарэза і непаседа, як і многія яго ровеснікі, любіць пракціцаваць з ветрыкам на веласіпедзе, паганяць у футбол, верхаводзіць у гульніях. Але варты яму сесці за віяланчэль — і перад вамі стаяць музыкант. Аб таленце і высокім класе выканаўчага майстэрства Колькі Гімалетдзінава гавораць яго ўдзел у фестывалі «Мінская вясна», выступленні ў Ватыкане, на юбілейным канцэрце славетных «Віртуозаў Масквы». Па запрашэнню Уладзіміра Співакова адправіцца Коля ў Францыю, каб прыняць удзел у міжнародным фестывалі маладых талентаў. А таму хлопчыка гульні ў яго жыцці — гэта толькі невялікая разрадка паміж урокамі з педагогам прафесарам Уладзімірам Перліным і шматгадзіннымі хатнімі заняткамі музыкай. Музыка — сэнс жыцця гэтага таленавітага хлопчыка з Мінска, «зорачкі» на сусветным музычным небасхіле.

НА ЗДЫМКАХ: Коля ГІМАЛЕТДЗІНАЎ; выступленне ў нямецкім горадзе Гюстэрсла на свяце, арганізаваным для дзяцей, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС; Коля ў басейне са сваім педагогам Уладзімірам ПЕРЛІНЫМ. Фота А. ТАЛОЧКІ.

АБ ПРАВАСЛАўНЫХ У ПОЛЬШЧЫ

РУПНАСЦЬ РЫГОРА САСНЫ

Імя беларускага праваслаўнага свяшчэнніка айца Рыгора Сасны шырока вядома ў Польшчы і на Беларусі. Ён аўтар многіх работ па гісторыі праваслаўнай царквы. З 1984 года ім выдаецца фундаментальная «Бібліяграфія праваслаўных прыходаў на Беласточчыне». Ужо ўбачылі свет выпускі 1, 2, 3 (1984, 1985, 1986).

Чацвёрты па ліку выпуск, толькі што надрукаваны, які змяшчае 297 старонак дробнага тэксту, з'яўляецца капітальным дадаткам да раней выданага. У ім змяшчаецца каля 4 000 бібліяграфічных запісаў кніг, артыкулаў і іншых матэрыялаў, уключаючы фатаграфіі, карты і рукапісы, у якіх з'яўляюцца пытанні гісторыі праваслаўя на Беласточчыне і шырэй — праблемы беларускай, украінскай і рускай культуры ў Польшчы.

Асноўная маса зарэгістраваных у выпуск матэрыялаў апублікавана пасля другой су-

светнай вайны, у тым ліку ў вельмі рэдкіх і нават унікальных выданнях, многіх з якіх няма ў бібліятэках Беларусі.

Бібліяграфія часткова арыентавана, што дае магчымасць больш правільнай арыентацыі, асабліва, калі размова ідзе аб невялікіх артыкулах у маладаступных выданнях. Нельга не адзначыць вельмі добрае паліграфічнае выкананне кнігі, з'яўленне якой стала магчымым дзякуючы спонсарам з Польшчы і ЗША, перш за ўсё дапамогі Камісіі апекі над помнікамі старажытнасці Варшаўскай праваслаўнай мітраполіі, Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы, пана Пятра Кажуры.

Цікава адзначыць, што на гэты раз месцам выдання ўказаны не Беласток, а беларуская вёска Рыбалы, што непадалёку ад ракі Нарэў. Менавіта тут жыве і служыць айцец Рыгор Сасна.

Ю. ЛАБЫНЦАЎ,
доктар філалагічных навук.

ЛІСТКІ З КАЛЕНДАРА

1 жніўня, субота

«Малая падарожная кніжка» — назва, якую Скарына даў сукупнасці выданняў, выпушчаных ім у Вільні каля 1522 года. У складзе «Малой падарожнай кніжкі» — «Псалтыр», «Часасловец», «Акафіст магіле гасподняй», «Канон магіле гасподняй», «Акафіст архангелу Міхаілу», «Канон архангелу Міхаілу», «Акафіст Іаану Праддечы», «Канон Іаану Праддечы», «Акафіст Багародзіцы», «Канон Багародзіцы», «Акафіст святому Пятру і Паўлу», «Канон святому Пятру і Паўлу», «Акафіст святому Міколе», «Канон святому Міколе», «Акафіст крыжу гасподняму», «Канон крыжу гасподняму», «Акафіст Ісусу», «Канон Ісусу», «Шасцідзевец», «Канон пакаяльны», «Саборнік», у які ўваходзяць «Святцы» і «Пасхалія», а таксама агульнае пасляслоўе: «Пісанні рэчы в сей Малой подорожной книжке по ряду кратце положены суть». Па складу «Малая падарожная кніжка» блізкая да так званых «Псалтыра з наследаваннем».

Раней «Малую падарожную кніжку» датавалі каля 1525 года, лічылі, што яна выйшла ў свет пасля віленскага «Апостала» 1525 года. Знаходка ў Капенгагене экзэмпляра поўнай «Пасхалі» дазволіла ўдакладніць дату — каля 1522 года. Да апошняга часу ў літаратуры сукупнасць выданняў называлі «Малая падарожная кніжка». У 1975 годзе Я. Ісаевіч указаў, што ў пасляслоўі да «Малой падарожнай кніжкі» — «в сей малой подорожной книжке...» «кніжце» — форма меснага склону ад слова «кніжка», а не «кніжца». Таму правільная назва — «Малая падарожная кніжка». Асобныя часткі «Малой падарожнай кніжкі» захаваліся ў рознай колькасці экзэмпляраў. Часцей за іншыя сустракаюцца «Псалтыр» і «Часасловец» [па 9 экзэмпляраў]. Самыя рэдкія — «Канон пакаяльны» [2 экзэмпляры], «Саборнік» і «Шасцідзевец» [па 4 экзэмпляры]. «Пасхалія» як састаўная частка «Саборніка» захавалася толькі ў капенгагенскім экзэмпляры «Малой падарожнай кніжкі».

Я. НЕМІРОУСКІ.

РАДЗІМА СУСТРЭЛА ГЕРОЯ

Самы папулярны на сённяшні дзень беларускі спартсмен Віталь Шчэрба, які, дарэчы, не церпіць журналістаў, апынуўся, сам таго не жадаючы, у цэнтры ўвагі прэсы. Аказалася, што за яго спартыўнымі перамогамі разам са шчырамі бальшчыкамі сачылі і злодзеі, якія, узламаўшы дзверы яго аднапакаёвай кватэры, укралі дваццаць адну тысячу долараў ЗША, шэсць тысяч швейцарскіх франкаў, чатыры залатыя вырабы, магнітафон, відэамагнітафон і іншыя рэчы.

У нашай краіне найбольш бяспечна, мусяць, быць жабраком — і спіць па начах спаквойна, і дзверы сваёй панельнай аднапакаёвай кватэры адчыняеш без страху. «Калі ў вас няма дома, пажар яму не страшны». А калі здарылася такая «непрыемнасць», і дом ёсць? А калі адбылося яшчэ горшае, і нешта з'явілася ў доме? Што рабіць тады? Насіць усё гэта з сабой? Глупства, скажаце

15 жніўня, субота

З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

КУЛЬТ ДРЭЎ У БЕЛАРУСАЎ

Культ дрэў звязаны з анімістычнымі культурамі абагаварэння прыроды. Асабліва шанаваўся дуб: у старажытных грэкаў гэта дрэва Зеўса, у рымлян — Юпітэра, у літоўцаў — Пяркунаса, а ў беларусаў — Перуна і г.д. Ва ўсходніх славян дуб звязаны і з культурам продкаў, таму не выпадкова дуб часта называюць Волатам, Асілкам. Да нядаўняга часу некаторым дубам насілі ахвяры і на галіны вешалі ручнікі (вёска Царкавішча на Ушаччыне, Саўкін дуб каля гарадскога пасёлка Бягомль, дуб каля вёскі Палькавічы Магілёўскага раёна, дуб «Дэвайці» на Ашмяншчыне, дуб каля Слоніма і інш.).

Павагай у беларусаў карысталася і сасна. Пра некаторыя сосны існуюць паданні (каля вёскі Мішневічы Шумілінскага раёна, каля Лідскага замка, Французская сасна на кургане каля вёскі Узрэчча Глыбоцкага раёна і г.д.). Шырока вядома сасна каля вёскі Старыца Салігорскага раёна. Па паданню, аднаму селяніну, хвораму вачыма, прыснілася, што, каб вылечыцца, ён павінен побач з сасной паставіць крыж. Селянін так зрабіў і нібыта вылечыўся. Людзі насілі да сасны лён і грошы.

Вялікай пашанай карысталіся тры ліпы каля вёскі Капланцы Бярэзінскага раёна. Па павер'ях, ліпы лячылі людзей. Для гэтага хвораму трэба было пралезці праз дзірку ў дрэве і разараць на сабе тую частку адзення, якая дакраналася да хворага месца. Потым надзявалі новую адзежу. Каля гэтых ліп адбываліся кірмашы, святы.

Шмат паданняў звязана таксама з асінай, вярбой і бярозай. Сёння людзі ўжо не звяртаюцца да дрэў па лячэнне і дапамогу, але яшчэ можна пачуць аб дрэвах паданні і павер'ях, у якіх ёсць адгалоскі міфаў нашых продкаў.

Л. ДУЧЫЦ.

27 жніўня, чацвер

СА СТАРОГА КАЛЕНДАРА

ВЕЧА

У старадаўнія часы ў нас на Беларусі і ўва ўсёй славяншчыне наогул грамадскім жыццём кіравала веча — народны сход; веча збіралася ў найгалоўнейшым горадзе воласці — князьстве. Тут яно вырашала ўсе справы, выбірала ўладу, князя, старшыню, рашала вайну ці мір з суседзямі, прычым, калі князь ужо быў, дык ён не меў права рашаючага голасу, а толькі ўнасіў тыя ці іншыя прапозыцыі, і ад веча залежала, прыняць іх ці не. Калі ж князь нарушаў паставленыя яму ўмовы, яно «паказвала князю путь» — адбірала ўладу. Веча збіралася па гуку вечавага звона.

Справы на вечах рашаліся большасцю галасоў, як на цяперашніх высковых сходах. Паставова веча была безапеляцыйнай.

9 ліпеня 1931 года.

В. АНАТОЛЬЕВА.

ФОТАРЭПАРЦЁР УГЛЕДЗЕЎ

Сустрэчы на мінскіх вуліцах.

Фота Віктара СТАВЕРА.

КАРАВАН МІРУ З ІТАЛІІ

З прыгранічнага Брэста на Мінск, а затым Маскву адправіліся ўдзельнікі маршу салідарнасці «Цераз любоў да міласэрнасці». Рушыўшы ў дарогу 5 жніўня з Фларэнцыі, аўтакараван з 55 машын і 200 італьянскіх бегуноў паставіў мэту за восемнаццаць дзён пераадолець адлегласць 4 200 кіламетраў.

Прыбыўшы ў горад над Бугам, госці сталі ўдзельнікамі

захапляючага відовішча, што адбылося вечарам, таму што разам з караванам міру прыбыла група падтрымкі ў асобе італьянскіх музыкантаў, якія выступілі з вялікім канцэртам. Акрамя гарачых прамоў і цудоўных італьянскіх песень, пасланцы міру прывезлі гуманітарныя грузы. І яшчэ адна характэрная дэталі: амаль усе ўдзельнікі звышдалёкага марафона сталі донарамі.

УЗЯЦЬ У САЮЗНІКІ СОНЦА

Энергетычны крызіс прымусяць прадпрыемстваў, цэлыя рэгіёны больш актыўна развіваць нетрадыцыйныя метады атрымання энергіі — так лічаць работнікі малага прадпрыемства «Арт-этэль» з Брэста, гатовага прадаставіць любому заказчыку праекты і чарцяжы геліяўстановак.

На думку «артаўцаў», энергія сонца, выкарыстаннем якой паспяхова займаюцца ў Японіі, ЗША, Індыі і Францыі, мае до-

брыя перспектывы. Сонечныя ж устаноўкі ў сваёй большасці танныя, экалагічна чыстыя, іх можна ўстанавіць у любым раёне і выкарыстоўваць як у прамысловасці, так і ў сельскай гаспадарцы. У Беларусі справа пакуль тармозіцца адсутнасцю сонечных калектараў і акумулятараў сонечнай энергіі. Адна надзея на тое, што рынак, які прымушае лічыць усё і ўся, заахваціць энтузіястаў бізнесу наладзіць патрэбную вытворчасць у масавым маштабе.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукаваная ў друкарні «Беларускі Дом друку» Тыраж 5 500 экз. Індэкс 63854. Зак. 1522.

Падпісана да друку 24.08.1992.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12